

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo zpracování platné právní úpravy smlouvy o úvěru v české právní úpravě s přihlédnutím k německé právní úpravě. Účelem této práce nebyla právní komparace obou právních úprav, což by vzhledem k obsáhlosti tématu nebylo ani možné, ale bylo jím pouhé přihlédnutí k základním otázkám, které se smlouvou o úvěru souvisí.

Jádrem této práce je platná právní úprava smlouvy o úvěru v české právní úpravě, včetně úpravy obchodních podmínek bank, s ohledem nejen na současné zákonné znění, ale i na znění vládního návrhu nového občanského zákoníku.

Současná česká i německá právní úprava smlouvy o úvěru je převážně dispozitivního charakteru a je tak založena na zásadě smluvní volnosti, kterou je soukromé právo ovládáno. Jsem si vědoma toho, že česká právní úprava smlouvy o úvěru vykazuje určité nedostatky, ale i přes ně poskytuje dostatečně funkční a flexibilní podklad pro uzavírání smluv o úvěru. To potvrzuje i vládní návrh nového občanského zákoníku, který platnou právní úpravu smlouvy o úvěru až na drobné změny přebírá a mění pouze označení smluvních stran.

Za problematické v současné právní úpravě smlouvy o úvěru považuji chybějící zákonné ustanovení, které by určovalo dobu, do kdy je dlužník povinen platit úroky z poskytnutých peněžních prostředků. Je tak třeba vycházet z názoru odborné veřejnosti, která se shoduje na tom, že tato povinnost trvá po celou dobu užívání peněžních prostředků dlužníkem, tj. do doby jejich skutečného vrácení. Bylo by vhodné výslovně stanovit dobu trvání této povinnosti zákonem, aby nedocházelo k obcházení vůle zákonodárce vyjádřené v pojmovém vymezení smlouvy o úvěru, z něhož zúročitelnost, jako jedna z podstatných náležitostí smlouvy o úvěru, vyplývá. Je zřejmé, že zákonodárce vzal tento nedostatek současné právní úpravy v potaz a v novém občanském zákoníku již výslovně stanoví, že úvěrovaný zaplatí úroky jen za dobu od poskytnutí do vrácení peněžních prostředků.

Za poněkud „nadbytečné“ lze považovat znění ustanovení § 502 odst. 1 obchodního zákoníku, které předvídá možnost limitace výše úroků z úvěru zákonem nebo na základě zákona. Této možnosti nebylo dodnes využito. Domnívám se, že zákonodárce ani Česká národní banka tak doposud neučinila z důvodu, že úrok ze smlouvy o úvěru je natolik proměnlivou veličinou, že si nelze představit konkrétní stanovení maximální hranice úrokové sazby, aniž by bylo přihlíženo k době, podmínkám a všem dalším okolnostem, za kterých byl úvěr poskytnut. V případě stanovení nepřiměřeně vysokých úroků je třeba zvážit každý konkrétní případ a zhodnotit, zda je sjednaná výše úroků v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku dle § 265 obchodního zákoníku a nepožívá tak právní ochrany či je pro rozpor s dobrými mravy dle § 39 občanského zákoníku neplatná nebo je s výše uvedenými zásadami v souladu. To je však věcí soudu.

Za stěžejní problém české právní úpravy vztahující se ke smlouvě o úvěru, považují platnou právní úpravu obchodních podmínek. Ta není zcela dostačující a neposkytuje dostatečnou právní ochranu jejich uživatele. Není ani dostatečnou právní oporou pro některé kroky bank, které souvisí zejména se změnami obchodních podmínek. Právní úprava obchodních podmínek by měla být vyvážená a brát v potaz nejen ochranu klienta, kterému jsou obchodní podmínky předkládány, ale i efektivitu, flexibilitu a funkčnost jednání banky při jejich změnách, které by mohly přílišným formalismem provoz banky výrazně omezit. První významný krok byl učiněn přijetím zákona o platebním styku, který nejen že obsahuje právní oporu pro fikci souhlasu uživatele obchodních podmínek, ale poskytuje výraznou ochranu spotřebitelů a drobných podnikatelů. Jsem přesvědčena, že tak jak je nyní v zákoně o platebním styku stanovena právní opora pro změny rámcové smlouvy, tak by měla být stanovena i pro změny obchodních podmínek bank ve smyslu § 273 obchodního, aby byla zajištěna nejen větší flexibilita pro jejich změny a doplňky, ale aby došlo ke sladění stavu de iure a de facto. Bude zajímavé sledovat nejen právní názory k tomuto tématu, ale i samotné kroky bank.

Německá právní úprava, jako jedna z právních úprav, které byly inspirací pro vládní návrh nového občanského zákoníku, založená na demokratických tradicích a právních principech, se od české právní úpravy v několika ohledech výrazně odlišuje a některé její nedostatky postrádá. Za výrazný rozdíl považují úpravu smlouvy o úvěru v rámci lex generalis. Není tak, jako u nás, součástí speciálního právního předpisu a vztahuje se tak na ní zejména obecná právní úprava BGB. Významným rozdílem oproti české právní úpravě je i fakt, že smlouva o úvěru není pojmově smlouvou zúročitelnou. Domnívám se, že tak vyplývá z jejího zařazení v obecném kodexu soukromého práva, kterým BGB bezesporu je. Právní úprava HGB, kde je zúročitelnost stanovena, se použije jen pro případ obchodních vztahů.

Významnou distinkcí je právní úprava všeobecných obchodních podmínek dle § 305 a násl. BGB, která je výrazně rozsáhlejší a poskytuje tak nejen ochranu jejich uživateli před některými překvapujícími, víceznačnými či nepřiměřeně zvýhodňujícími ujednáními, obsaženými ve všeobecných obchodních podmínkách, ale i dostatečnou právní oporu pro kroky bank, které jsou založeny na fikci souhlasu klienta.

Závěrem je třeba vyzdvihnout, že změny, které jsou předvídané ve vládním návrhu nového občanského zákoníku, lze považovat za velmi žádoucí a lze je jen přivítat, jelikož českou právní úpravu výrazně přiblíží k jiným evropským právním řádům, založeným na demokratických tradicích a právních principech.